

Teemu Väisänen & Saara-Veera Härmä

Arkeologin koulutus ja työelämä: kyselytutkimuksen tuloksia

Artikkelissa tarkastellaan arkeologian opiskelijoiden käsityksiä opinnoistaan ja tulevaisuudestaan sekä valmistuneiden arkeologien kokemuksia saamansa koulutuksen merkityksestä työelämässä 15.2.–31.3.2024 toteutetun kyselytutkimuksen vastausten valossa. Vastauksia verrataan vuonna 2006 toteutettuun edelliseen vastaavaan kyselyyn. Vastausten perusteella opiskelijoiden tulevaisuudennäkymät ovat kirkastuneet. Saatuaan koulutukseen suhtaudutaan pääosin myönteisesti, vaikkakin käytännön taitojen oppimisen koetaan jäävän työelämään. Tulevaisuudenkuvia synkentyä tekijöinä esiin nousivat erityisesti vakituisten työpaikkojen vähäinen määrä ja matala palkkataso.

Arkeologens utbildning och arbetsliv: resultaten från en frågeundersökning

I artikeln granskas arkeologstuderandes uppfattningar om deras studier och framtid samt färdigutbildade arkeologers erfarenheter av deras utbildningars betydelse i arbetslivet med grund i svaren för en frågeundersökning utförd 15.2.–31.3.2024. Svaren jämförs med en tidigare, motsvarande undersökning som utfördes år 2006. Baserat på svaren har studerandenas syn på framtiden blivit ljusare. Inställningarna till den erbjudna utbildningen är i regel positiva, trots att det upplevs som att inlärnigen av de praktiska färdigheterna sker först i arbetslivet. Bland sådana faktorer som upplevs kasta en skugga över framtidsutsikterna framstår speciellt den lilla mängden fasta tjänster och den låga lönenivån.

Johdanto

Vuonna 2008 Tiina Juopperi käsitteli Oulun yliopiston Yleisen arkeologian pro gradu -tutkielmassaan arkeologian opiskelijoiden käsityksiä omasta tulevaisuudestaan ja jo valmistuneiden arkeologien kokemuksia saamansa koulutuksen merkityksestä työelämässä. Tutkielmaa varten vuonna 2006 toteutetun kyselytutkimuksen perusteella käsitykset työllistymisestä olivat synkkiä, minkä osaltaan nähtiin hidastaneen opintojen valmistumista ja alentaneen opiskelмотиваатиota. Vaikka yliopistosta saatua opetusta pidettiin useimmiten hyvänä arkeologin työhön, tutkintoa pidettiin riittämättömänä muihin töihin ja työllistymisen nähtiin olevan riippuvainen onnistuneista sivuainevalinnoista. Valmistuneiden arkeologien ja opiskelijoiden vastauksista kävi myös ilmi, että opiskelijoiden suurta sisäänottoa pidettiin ongelmana ja arkeologiksi koulutettavien määrän pienentäminen nähtiin realistisimpana vaihtoehtona arkeologien työttömyyden hillitsemiseksi.

Arkeologien työttömyystilanne on säilynyt pitkään heikkona tutkielman kirjoittamisen jälkeenkin. Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan uusimmassa maisteriuraseuranta-raportissa tuodaan esille, että vuosina 2003–2017 valmistuneista arkeologeista jopa 22 % oli työttömänä vuosi valmistumisen jälkeen (Hagelin et al. 2023). Työttömyys oli tällöin korkeampaa kuin muissa humanistisen tiedekunnan oppiaineissa ja ylitti merkittävästi humanistisen tiedekunnan (10 %) ja Helsingin yliopiston vastavalmistuneiden työttömyyden keskiarvon (5 %). Turun yliopiston maisteriseuranta vuosilta 2013–2017 antaa sikäli lohdullisemman kuvan, että yliopistosta valmistuneista arkeologeista vain 6 % oli työttömänä valmistumista seuraavan vuoden syksyllä (Turun yliopisto n.d.). Kyselyissä on tosin huomattava vastaajamäärien erot, sillä siinä missä Helsingin yliopistoon vastasi 27 arkeologia, Turun yliopiston kyselyssä vastaajia oli vain 10. Oulun yliopiston uusimmassa seurantaraportissa arkeologian tutkinto-ohjelman suorittaneiden vastaajien määrä on niin alhainen, ettei siitä ole esitetty erillisiä tilastollisia jakaumia (Oulun yliopisto n.d.).

Tutkielman ja uusimpien seurantaraporttien jälkeen arkeologia on kuitenkin elänyt jatkuvassa murroksessa. Vuoden 2020 alussa voimaan tulleen uuden museolain (314/2019) myötä muinaisjäännösten suojeluun liittyvät kysymykset ovat siirtyneet entistä vahvemmin 24 alueelliseen vastuumuseoon. Tämä on johtanut arkeologin virkojen luomiseen myös niissä maakunnissa, missä arkeologeja ei ole ollut aikaisemmin palve-

luksessa. Erityisesti suuremmissa maakunnissa uudistus on edellyttänyt myös useamman arkeologin palkkaamista.

Työllistymiseen on vaikuttanut viime vuosina myös yksityisten yritysten korostunut rooli arkeologisten kenttätöiden järjestäjänä, sillä pelastuskaivausten osuus arkeologisista kaivaustutkimuksista on etenkin 2020-luvulla huomattava (Väisänen 2024: 1). Laajoilla pelastuskaivauksilla on ollut merkittävä työllistävä vaikutus, sillä esimerkiksi kaupunkikeskusten suuret pelastuskaivaukset ovat tarjonneet runsaasti työpaikkoja arkeologian opiskelijoille ja vastavalmistuneille. Myös vihreään siirtymään liittyneet suuret energiahankkeet ovat edellyttäneet inventointien ja kaivausten toteuttamista enenevässä määrin.

Toisaalta muutoksia on tapahtunut myös säästöjen keskellä kamppeilleella yliopistokentällä. Arkeologiaa opetetaan pääaineena Helsingissä, Turussa ja Oulussa, minkä lisäksi arkeologian perusopintoja on voinut aikaisemmin opiskella myös Jyväskylässä ja Joensuussa (Halinen 2008: 442). Säästöpainet ovat ajaneet yliopistot toteuttamaan muutoksia tutkinto-ohjelmiin yhdistämällä aikaisemman itsenäisiä oppiaineita laajemmiksi kokonaisuuksiksi (Lavento 2015: 8). Pääsykokeet ja perusopinnot onkin yhdistetty toisiin oppiaineisiin kaikissa kolmessa arkeologiaa opettavassa yliopistossa (Heinonen 2024: 1). Helsingin yliopistossa arkeologia on ollut syksystä 2017 alkaen osa Kulttuurien tutkimuksen kandiohjelmaa yhdessä uskontotieteen, kansatieteen, folkloristiikan, taidehistorian sekä alue- ja kulttuurintutkimuksen kanssa. Turun yliopistossa arkeologia on lukuvuodesta 2018–2019 alkaen ollut osa Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelmaa yhdessä kulttuurihistorian, Suomen historian sekä Euroopan ja maailman historian (aiemmin Yleinen historia) kanssa. Oulun yliopistossa arkeologia on osa Kulttuuriantropologian ja arkeologian kandidaattiopintoja.

Opiskelijan näkökulmasta tutkinto-ohjelmien yhdistäminen on tarkoittanut muutoksia erityisesti ensimmäiseen opiskeluvuoteen, jolloin eri opintosuunnilla on yhteiset perusopinnot. Perusopintojen jälkeen opiskelijat valitsevat itselleen mieluisan pääaineen. Yhdistäminen saattaa tarjota opiskelijoille entistä laajempia mahdollisuuksia tutustua arkeologian lähialoihin, mutta siihen on liittynyt myös huolta oppialan oman opetuksen roolin vähenemisestä, itsenäisyyden menettämisestä ja arkeologisen osaamisen rapautumisesta (Lavento 2015: 8; Herva 2015: 12). Opintosuuntien näkökulmasta järjestely tarjoaa säästöjä, mutta toi-

saalta se myös johtaa kilpailuasetelmaan, jossa toisen vuoden opiskelijoita havitellaan omien opintosuuntien alle (Lavento 2024: 337). Nähtäväksi jää, miten arkeologia menestyy tässä uudenaikaisessa kilpailuasetelmassa.

Tarkastellaksemme muun muassa edellä mainittujen muutosten vaikutusta opiskelijoiden ja valmistuneiden käsityksiin opinnoista ja työelämästä, päätimme toteuttaa uuden kyselytutkimuksen helmi-maaliskuussa 2024. Tutkimusta varten laadittiin kaksi erillistä kyselylomaketta, joista toinen suunnattiin arkeologian opiskelijoille ja toinen jo valmistuneille arkeologeille. Lomakkeiden kysymykset laadittiin suurelta osin yhteneviksi vuoden 2008 tutkielmaa varten laadittujen kyselylomakkeiden kanssa, jotta tutkimusten tulokset olisivat vertailukelpoisia. Sähköpostilistojen kautta jaettu kysely keräsi 126 vastausta, joista 38 oli opiskelijoita ja 88 valmistuneita arkeologeja. Valitettavasti alaa vaihtaneita arkeologeja ei tavoitettu yhtä hyvin kuin arkeologian parissa toimivia. Heidän näkökulmansa olisi ollut tervetullut lisä kyselyvastauksiin.

Opiskelijat ja tulevaisuuden näkymät

Kyselyyn vastasi 38 opiskelijaa, eli hieman vähemmän kuin vuonna 2006 toteutettuun kyselyyn, jossa opiskelijavastaaajien määrä oli 49. Uuteen kyselyyn vastanneista opiskelijoista sukupuolensa ilmoitti 36 vastaajaa. Heistä 27 valitsi vaihtoehdon nainen, vaihtoehdon mies seitsemän ja vaihtoehdon muu kaksi vastaajaa. Vaihtoehdon ”En halua vastata” valitsi yksi vastaaja. Useimmat vastaajista olivat joko 20–26-vuotiaita (18 vastaajaa) tai yli 40-vuotiaita (10 vastaajaa). Ikäryhmään 27–33-vuotiaat kuului 6 vastaajaa ja pienimpään 34–40-vuotiaiden ryhmään 4 vastaajaa. Helsingin yliopistosta vastaajia oli 17, Oulun yliopistosta 11 ja Turun yliopistosta 9.

Tulevaisuuden näkymiä kartoittavassa kysymyksessä, *Minne ja mihin tehtäviin toivot työllistyväsi valmistuttuasi?*, nousi useimmin mainituksi toive työpaikaksi museo. Vain harva vastaaja on eritellyt, millaisessa museossa ja missä tehtävissä haluaisi työskennellä, mutta näin tehneillä esille nousevat alueellinen vastuumuseo, yleiset museoalan tehtävät sekä näyttelysuunnittelun ja kokoelmatyön tehtävät. Myös yksityisellä puolella työskentely kiinnostaa joitakin vastaajia, ja oman yrityksen perustamista pidetään mahdollisena. Toisaalta yksityinen puoli ja yritykset mainitaan myös työpaikkana, jossa nimenomaan ei haluta työskennellä. Mieluisina tai todennäköisinä

pidettyjä työnantajia olivat museoiden lisäksi Museovirasto ja yliopistot. Yksittäisiä vastauksia saivat opetus- ja kulttuuriministeriö, ammattiliitto sekä Metsähallitus. Työtehtävissä korostuivat kenttäarkeologian parissa työskentely ja tutkijana toimiminen tai jatko-opinnot. Vastaajista useampaa kiinnostaa myös kulttuuriperintötyö sekä meri- tai vedenalaisarkeologia.

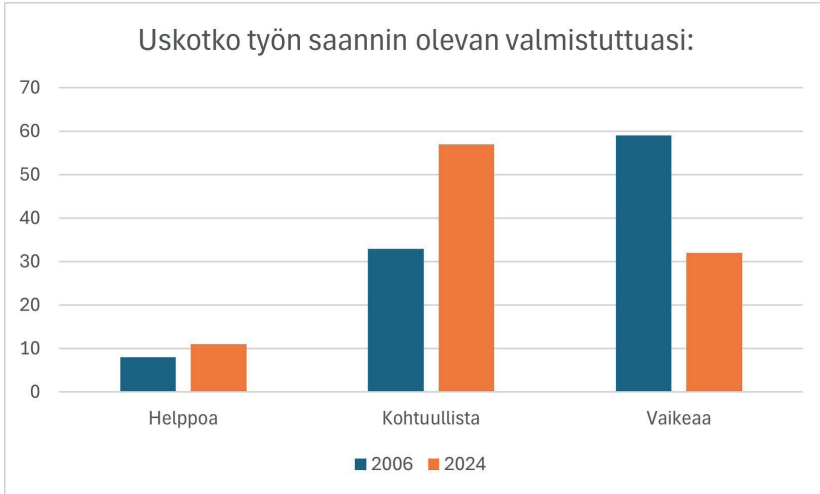
Kiinnostus ulkomailla työskentelyyn on vastaajilla vähäistä. Tämä on sikäli merkillepantavaa, että yliopistot ovat jo pitkään pyrkineet edistämään opiskelijoiden kansainvälistä liikkuvuutta, ja kansainvälisiin tutkimushankkeisiin osallistuneet opiskelijat ovat kirjoittaneet vuosien saatossa tutkimushankkeiden tuloksista useita pro gradu -tutkielmia ja väitöskirjoja. Ajoittain kotimaisten työpaikkojen puute sekä parempi palkka ovat myös ajaneet opiskelijoita töihin etenkin Norjaan (Laatikainen 2018: 50). Onkin mahdollista, että koronapandemian vaikutukset ovat edelleen nähtävissä kyselyn tuloksissa.

Vastauksissa on havaittavissa joitain muutoksia vuonna 2006 toteutetun kyselyn vastauksiin. Siinä missä museot ja tutkijan tehtävät olivat tuolloinkin suosiossa, kenttäarkeologin tehtävät eivät herättäneet vastaavaa kiinnostusta kuin nyt. Vuonna 2006 opetustehtävistä haaveili neljä vastaajaa, kun taas vuonna 2024 yksikään ei maininnut sitä. Vuoden 2006 vastauksissa ei myöskään tuotu esiin arkeologian alan yrityksiä eikä meri- tai vedenalaisarkeologiaa, mikä osaltaan kertoo arkeologisten yritysten sittemmin korostuneesta merkityksestä arkeologisten kenttätöiden toteuttajina sekä meriarkeologian opetuksen yleistymisestä muun muassa Helsingin yliopistoon perustetun professuurin myötä (Marila & Ilves 2023).

Monivalintakysymyksen, Uskotko työn saannin olevan valmistuttuasi, vastausvaihtoehtoina olivat helppoa, kohtuullista ja haastavaa. Vastaajista 57 % arveli työn saannin olevan kohtuullista. Vaikeana sitä piti 32 % ja helppona 11 %. Tässä nähtiin muutos vuoden 2006 kyselyyn verrattuna, sillä silloin kyselyyn vastanneista 59 % arveli työn saannin olevan vaikeaa, kun kohtuullisena sitä piti 33 % ja helppona 8 % (Kuva 1).

Opiskelijoiden mietteitä opiskelusta

Kysyttäessä, *tuntuuko siltä, että tulevaisuuden ajatteleminen kannustaa opiskelemaan*, 35 % vastaajista oli sitä mieltä, että tulevaisuuden ajatteleminen kannustaa opiskelemaan. Yhtä moni koki tulevaisuuden ajattelemisen jon-

Kuva 1. Opiskelijoiden vastaukset työnsaantiin liittyen vuosina 2006 ja 2024.

kin verran kannustavaksi, kun taas 19% vastaajista piti sitä lannistavana. Asialla ei ollut merkitystä 11% vastaajista. Vuonna 2006 tulevaisuuden ajattelemista piti lannistavana 41%, kannustavana 27% ja jonkin verran kannustavana 18%, kun 14% vastaajista asialla ei ollut merkitystä (Kuva 2). Tulevaisuuden näkymät vaikuttavat siis vastaajien prosentiosuuksien valossa kirkastuneen verrattuna aiempaan kyselyyn.

Tarkentavan kysymyksen, *Miksi?*, vastausten sisältö vaihteli alaninnostavuuden kuvailusta sen heikkouksien luettelointiin. Vastauksissa useimmin mainittu motivoiva tekijä oli alan kiinnostavuus tai sen esimerkiksi unelmatyökyseen kokeminen. Muita toistuvasti mainittuja motivoivia tekijöitä olivat usko tai tieto kenttätöiden työllistävyydestä sekä valmistuminen ja työelämään pääsy. Opiskelumotivaatiota heikentävinä tekijöinä tuotiin useimmin esille heikot työllisyysnäkymät ja työpaikkojen vähyys. Usein mainittiin myös puutteet opetuksessa tai omassa osaaamisessa: *”Aika paljon kentällä vaaditaan käytännön asioita, joita yliopisto ei opeta. Siitä on hieman saanutkin palautetta, kun työnantaja kyselee eikö tätä koulussa opeteta... No ei oikeastaan. Laitteet myös vaihtelevat jne jne. Hyvin ymmärrettävää kaikki, mutta jos perus töihin haluaa niin ei yliopiston opinnot siihen paljolti anna valmiutta.”*

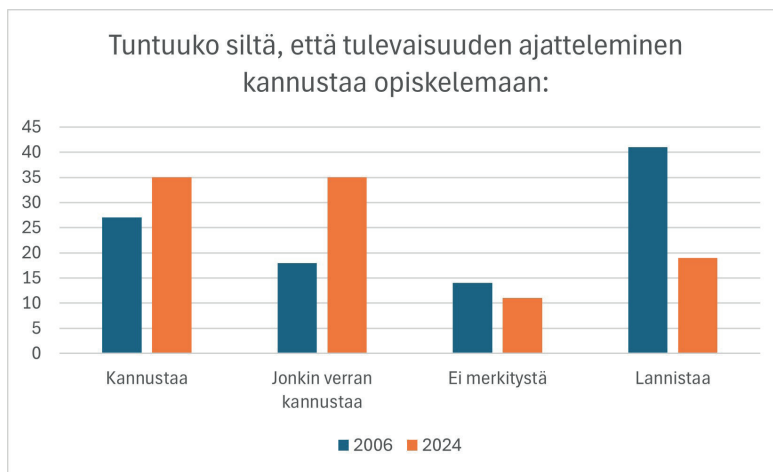
Toistuvasti mainittiin myös apurahojen ja rahoituksen vaikea saanti ja huono palkka sekä lannistavat tutkimusnäkymät ja -mahdollisuudet Suomessa. Henkilökohtaisista ominaisuuksista esimerkiksi ikä ja sairaus

vaikuttivat negatiivisesti tulevaisuuden näkymiin. Heikot työllisyysnäkyvät ja matala palkkaus olivat esillä myös Juopperin vuoden 2008 tutkimuksessa. Uutena asiana kyselyssämme nousi esiin usko kenttärkeologian ja myös yksityisen puolen työllistävyyteen: *“Ainakin arkeologisen kenttätöön osalta työmahdollisuudet vaikuttavat hyviltä tulevaisuudessakin. Toisaalta arkeologian, kuten muidenkin humanististen tieteiden, heikentyvä asema akateemisessa maailmassa lisää epävarmuutta.”*

Epäluottamus yleiseen maailmantilanteeseen ja humanististen tieteiden tilaan ovat uusia esiin nousseita motivaatiota heikentäviä tekijöitä. Vastajat eivät eritelleet, mikä maailmantilanteessa huolestuttaa, mutta lähivuosien yleisiä epävarmuustekijöitä ovat olleet esimerkiksi ilmastonmuutos ja nuorten ilmastoahdistus, koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa sekä viimeisimpänä valtion talous ja leikkaukset.

Kysyttäessä tapoja edistää omaa työllistymistä, annettiin opiskelija-vastauksissa monia edistämiskeinoja. Useimmin työllistymistä pyrittiin edistämään hankkimalla työkokemusta ja kehittämällä osaamistaan opintojen ohessa, kesätöissä tai harjoittelussa. Yleistä oli myös omien opintojen räätälöinti työllistymistä silmällä pitäen kurssi- ja sivuainevalinnoilla, kuten museologialla. Verkostoituminen ja suhteiden luominen nähtiin myös tärkeänä.

Yhteistä vuoden 2006 kyselylle on, että useimmin mainitut tavat työllistymisen edistämiseen liittyvät edelleen opiskeluun, työssäkäyntiin

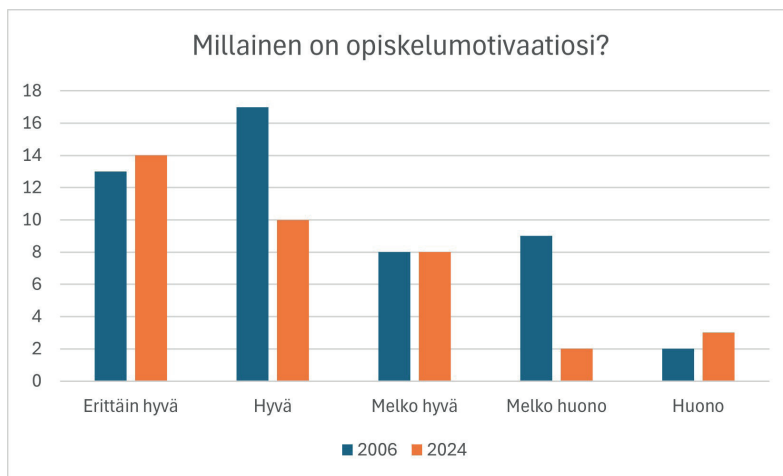
Kuva 2. Opiskelijoiden vastaukset vuosina 2006 ja 2024.

ja verkostoitumiseen. Vaihto-opiskelua ei uudessa kyselyssä sen sijaan mainitse yksikään vastaaja, mikä liittyyne kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden vähäiseen intoon työskennellä ulkomailla. Uutena nousevat esiin yksittäisessä vastauksessa mainittu sukelluskurssin suorittaminen, samoin omasta jaksamisestaan huolen pitäminen: *“Yritän kerryttää osaaamista monelta kantilta, työskennellä mahdollisimman monissa projekteissa ja tahoissa. Toisaalta pitää kiinni henkisestä ja fyysisestä terveydestäni, että pysyn työkykyisenä.”*

Kysymykseen, *Millainen on opiskelumotivaatiosi*, saatiin varsin myönteisiä vastauksia, sillä 38 % vastaajista pitää opiskelumotivaatiotaan erittäin hyvänä, 27 % hyvänä ja 22 % melko hyvänä. Sen sijaan melko huonona motivaatiotaan pitää 5 % vastaajista ja huonona 8 % (Kuva 3). Vuonna 2006 vastaajista motivaatiotaan erittäin hyvänä piti 27 %, hyvänä 35 %, melko hyvänä 16 %, melko huonona 18 % ja huonona 4 %.

Kysyttäessä perusteluja vastaukselle, mainittiin positiivisista tekijöistä useimmin kiinnostus alaan ja opiskeltaviin asioihin. Opiskelumotivaatiota heikentävistä tekijöistä mainittiin useimmin henkilökohtaisia, omaan terveyteen ja jaksamiseen vaikuttavia tekijöitä, kuten sairaudet ja keskittymiskyvyn vaikeudet. Myös gradunteon hankaluus nousi esiin.

Vuoden 2006 kyselytulosten kanssa yhteistä on alan kiinnostavuus opiskelumotivaatiota keskeisesti kohottavana tekijänä. Yhteistä on myös

Kuva 3. Opiskelijoiden vastaukset kysyttäessä opiskelumotivaatiota vuosina 2006 ja 2024.

esimerkiksi gradunteon hankaluus ja heikko luotto työllistymiseen. Uutena näyttäytyvät sen sijaan henkilökohtaiset syyt motivaation heikentäjinä. Ehkä tällaiset tunnistetaan nykyään paremmin ja ne uskalletaan myös tuoda esille: *“Minulla on yleisesti vaikeuksia opiskella tällä hetkellä, olen useammin elämäni varrella yrittänyt opiskella ja aina kokenut vaikeuksia ja epäonnistumista. Tämä heijastuu tällä hetkellä liikaa nykytilanteeseen ja yritän siitä päästä eroon! Itse opiskeluala on jotain joka aidosti kiinnostaa ja tämä kiinnostus estää ”luovuttamasta”.*”

Kysymykseen *Vastaako koulutuksesi mielestäsi työelämän vaatimuksiin*, 11 % vastasi erittäin hyvin, 56 % hyvin ja 19 % melko hyvin, kun taas melko huonosti koulutuksen näki vastaavan työelämän vaatimuksiin 8 % ja huonosti 5 %. Vuoden 2006 kyselyssä vastaajista 6 % valitsi vaihtoehdon erittäin hyvin, hyvin 35 %, melko hyvin 33 %, melko huonosti 20 % ja huonosti 2 %.

Vaikka vastaukset itsessään ovat hyvin positiivissävytteisiä, perusteluissa painottuivat sen sijaan etenkin negatiiviset huomiot ja parannusehdotukset koulutukseen. Koulutus ei vastaajien mukaan tarjoa kylliksi työelämässä vaadittuja taitoja ja kenttätyömenetelmien ja käytännön opetus sekä harjoittelu koettiin puutteelliseksi. Lisäksi opetettavan teknologian ja oppimateriaalien koettiin tarvitsevan päivitystä. Esille tuodaan myös resurssien puute ja/tai siitä johtuva opetuksen karsiminen. Vastaajien kertomat positiiviset asiat olivat yksittäismainintoja, kuten seuravassa: *“Meille opetetaan monipuolisesti työelämälle tärkeitä asioita. Toki rahoituksen puutteen takia, esimerkiksi tekniikka on vanhaa ja erikoistumiset hankalia. Suurimpana harmina esimerkiksi osteologian opiskelun hankaluus.”*

Uuteen kyselylomakkeeseen laadimme kaksi kysymystä koskien opetushenkilökuntaa. Ensiksi kysyimme, *Miten yliopiston opetushenkilökunta on tukenut ja edistänyt opiskelumotivaatiotasi? Millaista tukea olet saanut työllistymistä ajatellen?* Toiseksi kysyimme, *tulisiko opetushenkilökunnan edistää ja tukea opiskelumotivaatiota tai työllistymistä enemmän, ja jos pitäisi, niin, millä keinoin?* Opetushenkilökunta ei yksin ole vastuussa opiskelijoiden motivaatiosta ja työllistymisestä, ja heidän resurssinsa ja keinonsa vaikuttaa ovat rajalliset, mutta halusimme kysymyksellä kuulla opiskelijoiden toiveita ja tarpeita. Ymmärrys siitä, mihin henkilökunnan on mahdollista vaikuttaa, tuli esiin myös useissa vastauksissa: *“Motivaation osalta koen, että opetushenkilökunta tekee hyvin paljon tukeakseen opiskelijoita. Osa ongelmista liittyy rahoitukseen ja opetuksen karsimiseen joten kyseessä on paljon isompi yhteiskunnallinen ongelma johon opetushenkilökun-*

nan vaikutus ei suoraan yllä. Työllistymisen osalta koen että vinkkejä hakuun saa pyydettäessä.“

Vastaajista suurin osa kertoi saaneensa tukea opiskelumotivaatiolleen tai työllistymiselleen, ja vastauksissa yleisenä toistui myös kiitokset opetushenkilökunnalle. Useimmin opiskelumotivaatiota on tukenut ja edistänyt henkilökunnan ohjaus ja avuliaisuus, kannustus ja neuvonta: *“Todella hyvin. Olen saanut hyviä vihjeitä erilaisista projekteista, tutkimuksista, henkilöistä ja opinnoista. Henkilökunnan kanssa keskusteleminen on ollut yksi suurin motivaattori, auttavat löytämään suuntaa ja ymmärtämään omaa osaamista.”*

Myös muunlaista tukea opiskelumotivaatioon on saatavilla: *“Olen ollut mukana opiskelumotivaatiota käsittelevissä pienryhmissä, nämä ovat olleet iso apu ja arvostan mahdollisuutta näihin valtavasti.”*

Valtaosa vastaajista kaipasi lisää tukea työllistymiseen. Vastaajat kokivat hyödyllisiksi ja tarpeellisiksi henkilökunnan jakamat vinkit erilaisista työ- ja harjoittelupaikoista. Vastauksissa useimmin toistuvana teemana työllistymiseen liittyen nousi esiin toive saada monipuolisempaa informaatiota: *“Toivoisin, että opintoihin sisältyisi enemmän tulevaisuuden työelämään liittyviä asioita, koska arkeologian koulutuksella (ainakin toivottavasti) voi suuntautua moniin eri työtehtäviin, mutta tämä ei mielestäni ilmene opinnoissa tarpeeksi.”*

Vastaajat toivovat lisää yhteistyötä yliopiston ulkopuolisten työllistävien tahojen kanssa. Lisäksi kaivattiin enemmän harjoittelupaikkoja ja avoimempaa rekryä niihin sekä tutkijoiden omiin projekteihin. Muutamissa vastauksissa tuotiin esiin myös tuen puuttuminen työllistymisessä tai opiskelumotivaatiossa, ja työllistymisasioiden kerrotaan jäävän opinnoissa myös taka-alalle.

Valmistuneet vastaajat

Kyselyyn vastasi 88 valmistunutta arkeologia, joista 49 ilmoitti sukupuolekseen naisen, 33 miehen, 2 muun ja 4 ei halunnut vastata kysymykseen. Neljäkymmenvuotiaita tai sitä nuorempia vastaajia oli yhteensä 34 ja yli 40-vuotiaita 53.

Kysely keräsi vastauksia useilla eri vuosikymmenillä valmistuneilta arkeologeilta. Vastaajista 43 oli valmistunut korkeintaan 10 vuotta sitten,

kun 11–20 vuotta sitten valmistuneita vastanneita oli 21 ja yli 20 vuotta sitten vastanneita 20. Vastaaajista 42 oli valmistunut Helsingin yliopistosta, 29 Turun yliopistosta ja 13 Oulun yliopistosta. Vastanneista 67:llä on maisterin tutkinto ja 21:llä tohtorin tutkinto.

Kysyttäessä vastaajien työtilannetta, vastaajilla oli mahdollisuus valita useammasta valmiista vaihtoehdosta. Arkeologian maistereiksi valmistuneista 82 % vastasi olevansa työelämässä, 28 % teki jatko-opintoja, 10 % työttömänä ja 3 % perhesyistä kotona. Muun elämätilanteen valitsi 9 % osallistujista. Vastauksissa erottui työkentän moninaisuus, sillä 21 vastaajaa valitsi useamman kuin yhden vaihtoehdon. Tohtoreiden osalta työllistymistilanne oli sikäli parempi, ettei yksikään tohtoriksi valmistunut ilmoittanut olevansa työtön, vaikkakin yksi vastaajista ilmoitti muuna elämätilanteena palkattoman tutkimuksen ja pätkätyöt. Sen sijaan tohtoriksi valmistuneista 81 % vastasi olevansa työelämässä, 14 % eläkkeellä ja 5 % muussa elämätilanteessa.

Kysyttäessä, kuinka kauan valmistumisen jälkeisestä ajasta vastaajat ovat olleet työttömänä, vastauksissa on hajontaa. Vastaaajista 27% ilmoittaa olleensa töissä koko ajan valmistumisestaan alkaen. Lopuilla vastaajista työttömyysjaksojen yhteenlaskettu kesto on vaihdellut kahdesta päivästä yli 15 vuoteen. Monet vastaajat (38 kpl) korostavat vastauksissa toimineensa ainakin ajoittain pätkätöissä, joiden kestot ovat vaihdelleet yhdestä päivästä neljään vuoteen.

Pätkätöiden yleisyys korostuu myös kysyttäessä vastaajien työllisyysnäkömiä, sillä avovastauksissa keskeisimpänä epävarmuustekijänä tuodaan esiin töiden määrääkaisuus ja uusien apurahahakemusten jatkuva lähettäminen. Maisteriksi valmistuneista 35 henkilöä koki työllisyysnäkömänsä hyvinä tai erittäin hyvinä, 14 henkilöä totesi työllisyysnäkömänsä olevan epävarmoja ja 13 henkilöä piti työllistymisnäkömiään heikkoina. Tohtoriksi valmistuneista sen sijaan vain 4 henkilöä koki työllisyysnäkömänsä hyvinä tai erittäin hyvinä, 8 epävarmoina ja 5 heikkoina.

Negatiivisimmin työllisyysnäkömiinsä suhtautuneet ovat tuoneet esiin ajatuksiaan myös kyselyn lopun kommenttiosiossa. Vastauksissa tuodaan esiin etenkin vakituisten työpaikkojen vähäinen määrä, tarve muuttaa työn perässä toiselle paikkakunnalle, alalla kohdattu syrjintä sekä lyhyiden kenttätyörupeamien kohtuuttomat vaatimukset suhteessa matalaan palkkaan: *“En ole ollut päivääkään opintojani vastaavissa töissä. Syynä tähän on se, että töitä tuntuu olevan huonosti tarjolla tai jos työtä on tarjolla niin se on*

hyvin pätkittäistä ja/tai lyhyellä aikavälillä ilmoitettua, mikä vaikeuttaa edes työn vastaanottamista. Pitäisi parin viikon varoitusajalla itse maksaa matkat ja asuminen toiselle puolelle Suomea ja palkka on ala-arvoista.”

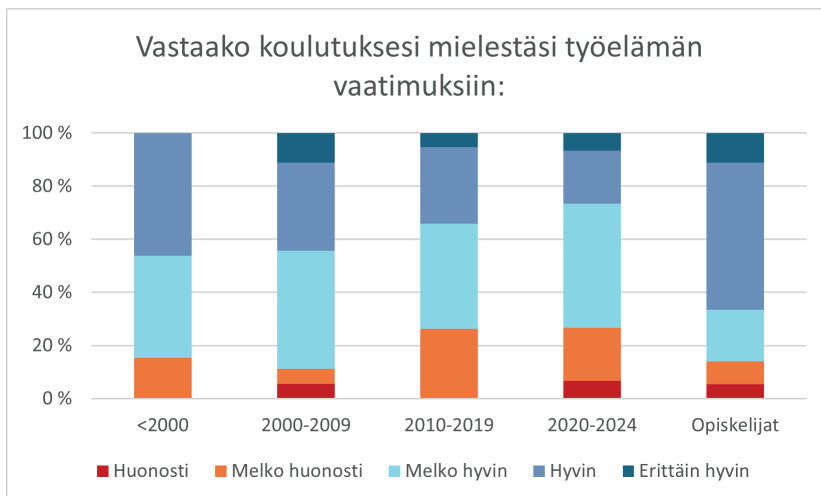
“Epätasa-arvo alalla on ääretön. Ikä syrjintä on tosiasia, naamioitu esim. maastokelpoisuuden pukuun. Kun on mahdollisuus käyttää valta-asemaa kollegan yli, sitä käytetään surutta ilman solidaarisuutta.”

Tohtoriksi valmistuneiden verrattain korkeampi tyytymättömyys ei ilmene täysin muista vastauksista, sillä negatiivisimmin työllisyysnäkyviinsä suhtautuneet eivät ole antaneet tälle perusteita. Edellä mainitut haasteet vakituisten työsuhteiden vähäisestä määrästä toistuvat kuitenkin osassa vastauksista. Toisaalta kahdessa vastauksessa on myös havaittavissa optimismia jatko-opintojen avaamista mahdollisuuksista akateemisella uralla etenemiseen.

Kysyttäessä tavoista saada töitä, hajontaa on varsin paljon, mutta vastauksista on havaittavissa henkilökohtaisten suhteiden merkitys. Vastaaajista 57 % ilmoittaa saaneensa töitä vastaamalla ilmoitukseen ja 56 % ottamalla johonkuhun suoraan yhteyttä. Samoin 60 % ilmoittaa saaneensa töitä siten, että häneen on otettu yhteyttä ja 40 % on saanut töitä suhteilla. Vain 8 % on saanut töitä harjoittelupaikan kautta. Vastausten perusteella työpaikkoja saadaan monin keinoin ja myös henkilökohtaiset suhteet ovat olleet työllistymisessä tärkeitä. Vastaavanlaisia havaintoja on saatu myös aikaisemmissa kyselytutkimuksissa, joissa hyvä veli/sisar -verkostoilla tai piilevillä työmarkkinoilla on nähty olleen merkittävä vaikutus työllistymiseen (Korkeakoski-Väisänen 2003: 38, Lipkin et al. 2020: 31).

Kysyttäessä vastasiko saatu koulutus työelämän tarpeisiin, 6 % vastasi erittäin hyvin, 30 % hyvin, 41 % melko hyvin, 20 % melko huonosti ja 3 % huonosti (Kuva 4). Koska opetusta on uudistettu useaan otteeseen vuosien saatossa, vastaukset luokiteltiin vastaajien valmistumisvuosien mukaan. Tämän perusteella koulutukseensa tyytyväisimpiä ovat 2000-luvulla valmistuneet sekä parhaillaan yliopistoissa opiskelevat. Sen sijaan kriittisimpiä opetusta kohtaan olivat 2010- ja 2020-luvuilla valmistuneet arkeologit.

Negatiivisesti koulutuksen tarjoamiin edellytyksiin suhtautuneet perustelevat vastauksiaan erityisesti opintojen yksipuolisuudella ja rajallisilla mahdollisuuksilla erikoistumiseen. Vastaaajien saama opetus on heidän mukaan valmentanut pikemminkin tutkijan uralle tai antanut turhan kevyeksi jääneen perusteoriapohjan arkeologiaan. Sen sijaan työelämässä tarpeellisena pidetyn hallinnollisen arkeologian sekä kenttätömenetelmien

Kuva 4. Vastaukset jaoteltuna sen mukaan, milloin vastaajat ovat valmistuneet.

opetus koetaan vastauksissa riittämättömäksi. Yhdessä vastauksessa tuodaan esiin työturvallisuusasioiden puute osana peruskoulutusta.

“On ollut sääli seurata, kuinka suppeiksi ja hajanaisiksi arkeologian opinnot ovat viime vuosikymmenenä käyneet, etenkin Helsingissä missä opiskelijat kokevat ensimmäisen vuoden kulttuuri-kandin yhteiset opinnot täysin turhiksi - ensimmäinen opiskeluvuosi menee siis melko hukkaan, ja se on iso osa opinnoista kun nykyään valmistumisaikoja valvotaan tiukemmin. Opinnoissa on myös todella niukasti kursseja, jotka valmistavat tavalliseen suomalaiseen arkeologian työelämään (kenttätyöt, hallinto, kokoelmatyö jne.), sen sijaan tuntuu siltä, että kaikkien oletetaan ryhtyvän luonnontieteellisiä menetelmiä hyödyntäviksi akateemisiksi tutkijoiksi.”

“Koulutuksestani puuttui lähes täysin esimerkiksi työmaaturvallisuuskoulutus, miten kaivantoja voi ja kannattaa kaivaa. Esimerkiksi vaikkapa muutama metrin suurta kuoppaa ei voi kaivaa suoraan alaspäin romahdusvaaran vuoksi. Tällaiset asiat on joutunut oppimaan työpaikoilla, joissa perusosaamisesta olisi jo ollut hyötyä.”

Niin negatiivisesti kuin positiivisestikin koulutuksen antiin suhtautuneiden arkeologien vastauksissa tuodaan esiin digitalisaation ja arkeologisen kulttuuriperinnön muutokset, joiden seurauksena osa saadusta opetuksesta on vanhentunut verrattain nopeasti. Esimerkiksi esihistorialliseen arkeologiaan painottunut opetus ei ole tarjonnut riittäviä val-

miuksia inventointien toteuttamiseen sen jälkeen, kun historiallisen ajan rakenteita on alettu huomioida muinaisjäännöksinä. Samoin uusien laitteiden ja tietokoneohjelmistojen käyttämisen omatoiminen opiskelu on koettu haastavaksi, sillä laitteistot eivät ole tyypillisesti yksityishenkilöiden saavutettavissa.

“Arkeologiasta puuttuu kaikille valmistuneille avoin, jatkuva täydennyskoulutusjärjestelmä. Teknologia ja digitalisaatio etenevät, mutta kehitys näyttää avautuvan vain nuorille opiskelijoille ja vakituisissa paikoissa työskenteleville, kun teknologia yhäkin on kallista lähtökohtaisesti, erityisesti erityisosamiseen liittyvä.”

Myös positiivisesti koulutuksen antiin suhtautuneet tuovat vastauksissaan esiin tarpeen jatkuvalla oppimiselle yliopisto-opintojen jälkeen. Näkemyksissä korostuu kuitenkin ajatus siitä, että opetus on tarjonnut työssäoppimiselle riittävät lähtökohdat. Kuten eräs vastaaja toteaa, “arkeologian perusteet oppii yliopistossa, työn vasta käytännössä”. Erityisesti vastauksissa tuodaan esiin yliopistossa opitut taidot tiedonhaun, lähdekritiikin, arkeologian ja teorian ja esinetuntemuksen osalta. Varsinaisten arkeologian opintojen lisäksi monissa vastauksissa korostetaan sivuainevalintoja, jotka ovat tarjonneet edellytykset myös laajemmin kulttuurialalla työskentelyyn.

Pohdintaa

Verrattuna vuoden 2006 tilanteeseen moni tutkintoihin ja työllistymiseen liittyvä asia on muuttunut, mikä näkyy myös toteuttamamme kyselyn vastauksissa. Vastausten perusteella opiskelijoiden tulevaisuudennäkymät vaikuttavat kirkastuneen, ja he pitivät työllistymistään prosenttiosuuksien valossa aikaisempaa todennäköisempänä, mutta vastausten perusteella työllistyminen on opiskelijoille edelleen yleinen huolenaihe, mikä heikentää myös useiden vastaajien opiskelumotivaatiota. Opiskelijat kaipasivat tukea työllistymiselleen ja monipuolisempaa tietoa työllistymismahdollisuuksista. Opiskelijat ja valmistuneet arkeologit suhtautuivat saamaansa koulutukseen pääosin myönteisesti, vaikkakin käytännön taitojen oppimisen nähdään jäävän yliopisto-opetuksessa vähäiseksi ja painottuvan pikemminkin työelämään.

Valmistuneiden vastauksissa nousi esiin tarve jatkuvalla oppimiselle ja täydennyskoulutukselle teknologian ja menetelmien kehittyessä. Siinä missä osa työnantajista tarjoaa mahdollisuuksia koulutustua, työttömille tai määräaikaista töitä tekeville arkeologeille tällaiset mahdollisuudet ovat vähissä. Eri aikoina ja eri yliopistoista valmistuneilla on myös lähtökohtaisesti erilainen tietopohja, mikä osaltaan asettaa työtä hakevat arkeologit eriarvoiseen asemaan. Arkeologien osaamistason kehittäminen olisi myös alalla yhteinen intressi, jotta esimerkiksi kenttätöitä tekeillä tai suojeluviranomaisena toimivilla arkeologeilla olisi parhaat edellytykset suoriutua työstään.

Työllistymiseen liittyvinä haasteina kyselyssä tuodaan esiin vakitusten työpaikkojen vähäinen määrä ja matala palkkataso. Samat haasteet esiintyvät myös vuoden 2006 kyselytutkimuksessa, jolloin asian nähtiin ratkeavan rajoittamalla arkeologian sisäänottoa. Sama näkemys on toistunut myös aikaisemmin arkeologikunnan keskuudessa (esim. Schau-man-Lönnqvist 1973: 114). Toteuttamassamme kyselyssä ajatus arkeologian liian suuresta sisäänottomäärästä tuodaan esiin vain kerran. Sen sijaan huolta herättää pikemminkin arkeologien riittävä määrä laajempien kenttätyöhankkeiden toteuttamiseen sekä alueellisiin vastuumuseoihin.

Parhaillaan suunnitteilla oleva muinaismuistolain uudistus lisääsi toteutuessaan Museoviraston ja alueellisten vastuumuseoiden tehtäviä, mikä on alustavasti huomioitu näille tahoille kohdistettavina henkilötyövuosien lisäresursseina (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023: 90). Uudistus avaisi siis mahdollisesti arkeologeille entisestään uusia työpaikkoja. Toisaalta suunniteltujen resurssien realisoituminen ja muinaismuistolain toteutuminen nykymuodossaan näyttävät varsin epävarmoilta. Syksyllä 2024 Museovirasto ilmoitti aloittavansa yhteistoimintaneuvottelut, joiden tavoitteena on 3,2 miljoonan euron toimintamenojen alentaminen vuodelle 2025 (Museovirasto 2024). Yhteistoimintaneuvotteluissa Museovirasto neuvottelee enintään 30 henkilötyövuoden irtisanomisesta, mikä ei tarjoa realistisia lähtökohtia muinaismuistolain uudistuksen yhteydessä kaavailun seitsemän henkilötyövuoden lisäresurssin toteutumiselle.

Siinä missä Museovirastoon kohdistuvat säästöpainot synkentävät työllisyysnäkömiä, arkeologisille kenttätöimijoille avautunee edelleen uusia työmahdollisuuksia etenkin vihreään siirtymään ja infrastruktuurihankkeisiin liittyen. Esimerkiksi Turun rautatiehanke johtaisi toteutuessaan laajamittaisiin kaivauksiin, jotka työllistäisivät huomattavan määrän ar-

keologeja ja arkeologian opiskelijoita useiden vuosien ajaksi. On kuitenkin eri asia, onko etenkin lyhyisiin kenttätyörupeamiin tarjolla riittävästi tekijöitä, sillä määräaikaiset työpaikat koettiin kyselyssä ongelmallisiksi eivätkä ne liene tavoiteltuja etenkin valmistuneiden arkeologien keskuudessa, jotka pyrkivät työllistymään ympärivuotisesti.

Parhaimmassa tapauksessa kilpailu osaavasta työvoimasta voisi kuitenkin johtaa palkkatason nousemiseen. Arkeologien matala palkkataso tuodaankin esiin molemmissa kyselyissä. Tilastokeskuksen vuoden 2024 tietojen perusteella arkeologiassa maisterin tutkinnon suorittaneiden keskimääräinen kuukausipalkka ennen verotusta on 3 561 euroa, kun ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskimääräinen kuukausipalkka on noin 5 550 euroa (Palomaa et al. 2024). Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan maisteriuraseuranta-raportin mukaan arkeologien vuositulot noudattelevat valmistumista seuraavan viiden vuoden ajan pääosin humanistisen tiedekunnan keskiarvoa, mutta jäävät merkittävästi jälkeen Helsingin yliopistosta valmistuneiden keskiarvosta (Hagelin et al. 2023). Arkeologien palkkakehitys on myös tutkimuksen mukaan selkeästi humanistisen tiedekunnan ja yliopiston keskiarvoja hitaampaa.

Teemu Väisänen on väitöskirjatutkija Turun yliopistossa. teemu.t.vaisanen@utu.fi

Saara-Veera Härmä on väitöskirjatutkija Turun yliopistossa. svlhar@utu.fi

Lähteet

- Hagelin, A., Salminen, A. & Lindholm, J. 2023. Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan maisteriuraseuranta-raportti. Vuosina 2003–2017 valmistuneet. Pdf-dokumentti. Viitattu 22.8.2024. https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2024-01/H40_Humanistinen_2003-2017_maisteri.pdf
- Halinen, P. 2008. Yliopistot. P. Halinen, V. Immonen, M. Lavento, T. Mikkola, A. Siiriäinen & P. Uino (toim.) *Johdatus arkeologiaan*: 441–445. Tallinna: Gaudeamus.
- Heinonen, T. 2024. Pääkirjoitus. Arkeologian osaamistarpeet ja yliopistouudistukset – haastava yhdistelmä. *SKAS* 2023(2): 1.
- Herva, V.-P. 2015. Profiloituminen ja arkeologian identiteetti. *SKAS* 2015(3): 10–13.
- Juopperi, T. 2008. Arkeologian opiskelijoiden ja valmistuneiden arkeologien mietteitä opiskelusta ja työllistymisestä. Pro gradu -tutkielma. Yleinen arkeologia, Oulun yliopisto.
- Korkeakoski-Väisänen, K. 2003. Arkeologia tarvitsee humanistisia tieteitä, luonnontieteitä, yhteiskuntatieteitä, lääketiedettä... Mitä arkeologi tarvitsee? *Muinaistutkija* 2003(1): 29–39.
- Laatikainen, J. 2018. "Aika avartaa katsetta". Suomalaisen arkeologisen tutkimuksen kansainvälistyminen 1970–2010. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, Suomen historia.
- Lavento, M. 2015. Suomalaisen yliopistojen tila uudesta ulottuvuudesta. Vähemmällä rahalla parempaa tulosta? *SKAS* 2015(3): 7–9.
- Lavento, M. 2023. Archaeology at the University of Helsinki today. L. Kunnas, M. Marila, V. Heyd, E. Holmqvist, K. Ilves, A. Lahelma & M. Lavento (toim.) *Celebrating 100 years of archaeology at the University of Helsinki. Past, present, and future*. *Iskos* 27: 334–344. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Lipkin, S., Kirkinen, T., & Äikäs, T. 2020. Suomalaisen arkeologian käsityksiä tasa-arvosta: Kyselytutkimustuloksia vuodelta 2020. *Muinaistutkija* 2020(4): 18–33.
- Marila, M. & Ilves, K. 2023. Maritime archaeology at the University of Helsinki. L. Kunnas, M. Marila, V. Heyd, E. Holmqvist, K. Ilves, A. Lahelma & M. Lavento (toim.) *Celebrating 100 years of archaeology at the University of Helsinki. Past, present, and future*. *Iskos* 27: 225–236. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Museovirasto 2024. Museovirasto aloittaa lähes koko henkilöstöään koskevat yhteistoimintaneuvottelut. Viitattu 23.8.2024. <https://www.museovirasto.fi/fi/ajankohtaista/museovirasto-aloittaa-lahes-koko-henkilostoaan-koskevat-yhteistoimintaneuvottelut>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023. *Arkeologista kulttuuriperintöä koskevan lainsäädännön uudistaminen*. Työryhmän mietintö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023(39).
- Oulun yliopisto N.d. Tutkinon suorittaneiden ura- ja työmarkkinaseuranta. Vuonna 2017 valmistuneiden tilanne syksyllä 2022. Pdf-dokumentti. Viitattu 22.8.2024. <https://www oulu.fi/fi/opiskelijalle/opintojen-suorittaminen/koulutuksen-kehittaminen-ja-palaute/maistereiden-uraseuranta>

- Palomaa, A., Kanerva, J. & Tuominen, S. 2024. Paavo Näykki on sähkötyöntekijä amiksesta, Helen Mettälä arkeologi yliopistosta: silti heidän töissään tienaa yhtä paljon. *Yle Uutiset* 21.2.2024. Viitattu 28.8.2024. <https://yle.fi/a/74-20075006>
- Schauman-Lönnqvist, M. 1973. Opiskelijan asema. M. Kanerva & K. Rissanen (toim.) *Arkeologian lähitavoitteet*: 111–115. Helsinki: Gaudeamus.
- Turun yliopisto N.d. Työelämään sijoittuminen vuosi valmistumisen jälkeen. Microsoft Excel -dokumentti. Viitattu 22.8.2024. <https://sites.utu.fi/rekry/valmistuneiden-tyollistyminen/>
- Väisänen, T. 2024. Kenen leipää syöt, sen kuoppia kaivat. *Muinaistutkija* 2024(2): 1–4.